

ΑΘΗΝΑΙ

[Γπὸ Καρόλου δὲ Μουή].

Συνέχεια· ἰδί σελ. 171.

Γ'.

Ὁμολογῶ, ὅτι εὐρεθεὶς ἐνώπιον τῆς Ἀκροπόλεως κατελήφθην ὑπὸ ἀρρήτου συγκινήσεως. Ἀπὸ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν φοιτῶμεν εἰς τὰ διδασκαλεῖα, ὄνειροπολοῦμεν νὰ ἴδωμεν αὐτήν, πολλοὶ δέ, καίπερ καθ' ἅπαντα τὸν βίον ἕνα τρέφοντες διακατὴ πόθον, νὰ εἰσέλθωσι ποτε εἰς τὸν ἱερὸν περίβολον, κωλύονται ὑπὸ τῶν περιπετειῶν τῆς τύχης νὰπολαύσωσι τοῦ εὐτυχήματος τούτου. Ὅταν δ' ἡ Μοῖρα εὐδοκήσῃ νὰ παρασχῇ εἰς τινα τὴν χάριν ταύτην, δὲν δύναται οὗτος, καὶ μὴ πρὸς βάρος τῶν σκεπτικῶν, νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν Παρθενῶνα ἀπαθῆς καὶ χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ παλλομένην ἰσχυρῶς τὴν καρδίαν του. Ἐγνώρισα ἄνδρα, ὅστις καίπερ ἰδὼν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἀλλαχού θαυμάσια θεάματα, ὅμως ἀθελήτως ἀπεκάλυψε τὴν κεφαλὴν, ὅτε διήλθε τὴν οὐδὸν τῶν Προπυλαίων· βεβαίως δὲν προσεκύνει οὗτος τὴν πολιοῦχον θεόν, ἀλλὰ τὸ αἰδίδωσ καλόν.

Ἡ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀνδοδος γίνεται ἐκ κλιτύος, ἐπιπροσθούσης τῶν βράχων καὶ τῶν γηραιῶν τειχῶν τῆς ἀθηναϊκῆς ἀκρας· ἡ ὁδὸς ἐπισκιάζεται ὑπὸ χλοαζόντων δένδρων, πυκνὰ δὲ νέφη κονιορτοῦ ἐγείρονται ὁσάκις πνέει ἄνεμος· καίτοι φαντάζεσαι, ὅτι εἶνε κονιορτὸς εἰκοσιν αἰώνων, ἀλλ' ὅμως εὐρίσκεαι αὐτὸν πυκνότερον καὶ ἀδρότερον τοῦ δέοντος, καὶ ἄσμενος φθάνεις εἰς τὸ πυλίδιον, ὅπερ καχύποπτος φύλαξ—μὲ παρηκολούθει κατὰ πόδα κατὰ τὸν ἐν τῇ Ἀκροπόλει περίπατόν μου—σοὶ ἀνοίγει ἀντὶ μικροῦ φιλοδωρήματος. Διελθὼν ὑποκάτω καμάρας, εὐρίσκεσαι εἰς τοὺς πύδας κλιτύος, καλυπτομένης ὑπὸ ἀγρίων βοτανῶν καὶ τεμαχίων μαρμάρων. Ἐμπροσθέν σου δεξιόθεν ὑπάρχει κλίμαξ μαρμαρίνη, καὶ ἀριστερόθεν ἀνέρχονται ἐπίσης παραλλήλως ταύτῃ βαθμίδες τινές. Ἄνω δ' ἐπὶ τοῦ ἰσοπέδου μαρμάρينو ἀναβαθμοί, πρὸ διπλῆς σειρᾶς κιόνων ἐκ λευκοῦ μαρμαρίου, δεσπόζουσι καθ' ἅπαν τὸ πλάτος τοῦ δαπέδου. Ταῦτά εἰσι τὰ Προπύλαια.

Δὲν εἰμαι ἀρχαιολόγος, οὐδ' ἀξίῳ νὰ περιγράψω ἐπιστημονικῶς τὴν Ἀκρόπολιν· ἄλλοι ἐπελάβοντο τοῦ ἔργου τούτου, καὶ μετ' ἐπιτυχίας ἤγαγον αὐτὸ εἰς πέρας, ἰδίᾳ δ' ὁ Beulé ἔγραψε περὶ τῆς Ἀκροπόλεως σύγγραμμα, οὐ μὲν γὰρ ἡ ἀξία, καίτοι παρετηρήθησαν ἐν αὐτῇ λάθῃ τινα. Εἰμὶ ταπεινὸς περιηγητής, σημειούμενος ἐντυπώσεις καὶ κατατάσσων ἀναμνήσεις· περιορίζομαι δὲ μᾶλλον εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐκ τῶν πραγμάτων ἐντυπώσεων, ἢ εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτῶν τούτων τῶν πραγμάτων. Ὡς

εἰς ἐμὲ ἐφάνη, ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καταλαμβάνεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ βαθέος, τοῦ πικροῦ καὶ ὀδυνηροῦ συναισθήματος τῆς φθορᾶς. Τὰ ἀετώματα τοῦ Μνησικλέους ἐξηφανίσθησαν, ἀτάκτως δὲ κεῖνται σesωρευμένα χαμαὶ συντρίμματα μαρμάρων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων ὀρθοῦνται αἱ κίονες ἐν θλιβερῇ μεγαλείῳ. Τὰ πάντα περὶ αὐτὰς ἀνάστατα, καταπεπτωκότα τὰ κιονόκρανα καὶ τὰ ἐπιστύλια· αὐταὶ δ' ὑψοῦσι μεγαγχολικῶς ὑπεράνω τῶν ἀκανθῶν καὶ τῶν θάμνων τοῦ λόφου τὰς ὑπὸ τῆς ἱεροσυλίας τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀνθρώπων λελωθημένας βάσεις καὶ τὰς ἀστεφεῖς κορυφὰς αὐτῶν. Ἀλλ' ὅση ἑταστικώτερον παρατηρεῖς αὐτάς, τοσούτῳ ταχύτερον ἐκλείνουν σιν αἱ πρῶται ἐντυπώσεις· τότε δι' ἐνὸς βλέμματος περιλαμβάνεις τὴν τε πρόσασιν καὶ τὰς ἐκατέρωθεν προβεβλημένας δύο πτέρυγας, καὶ κατανοεῖς ὅτι αἰσθημα ἁρμονίας ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ψυχὴν σου μετὰ δυνάμεως ὑπερόχου. Δὲν ἔχει πλέον τὸ σεπτὸν μνημεῖον τὸ σχῆμα, ὅπερ ἐφαντάσθη ὁ ποιήσας αὐτό, ἀλλὰ προσλαμβάνει κάλλος νέον, παράδοξον, ἀποτελούμενον ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἰδέας τοῦ καλλιτέχνου καὶ ἐκ τῆς μεγαλοπρεποῦς εἰκόνης τῆς ἐρημώσεως, τῆς φθορᾶς, τῶν ἐρειπίων. Αἱ λευκαὶ κίονες, ἐστερημέναι τῶν κοσμοῦντων τὸ πάλαι αὐτὰς ἀετῶν καὶ ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων, περιλαμπόμεναι καὶ σήμερον ὡς ἄλλοτε ὑπὸ τῶν χρυσῶν ἀκτίνων τοῦ ἀττικού ἡλίου, ὀρθοῦνται ἐν γαληνῇ μεγαλειότητι. Ὁ γλαυκὸς αἰθὴρ κατακλύζει αὐτάς, ὁ ἄνεμος θωπεύει τοὺς σπονδύλους των, πτηνὰ ἐπικαθιέονται ἐπὶ τῶν κορυφῶν καὶ ἄνθη καλυκίζουσι παρὰ τὰς βάσεις αὐτῶν· ἡ χαρμονὴ τῶν πραγμάτων συγχέεται τῇ λύπῃ αὐτῶν καὶ ἀποτελεῖται οὕτω θεσπεσία τις ἁρμονία τῆς περιβαλλούσης τὰ προαιώνια λείψανα φθορᾶς καὶ τῆς ἱλαρότητος τῆς φύσεως. Ἡ τοῦ προπυλαίου δεξιῶσις εἶνε εὐμενὴς ἅμα καὶ σεμνή· καταλαμβάνεται συγχρόνως ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ καλλιτέχνου καὶ ἐξ ἀλγεινοῦ συναισθήματος ἐνώπιον τοσούτων ἐρειπίων, ἀλλὰ καὶ θαμβοῦσαι ἐκ τοῦ φωτὸς τοῦ ζωογονούντος τὴν αὐστηρότητα τῆς στοᾶς.

Ἐν τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγῃ τῶν Προπυλαίων ὑπάρχει αἶθουσα, ἣν καλοῦσι Πινακοθήκην. Λέγεται ὅτι τὸ πάλαι ἦσαν ἐν αὐτῇ ἀνηρημένοι πίνακες. Ἰσως ἀριστουργήματα τοῦ Ζεύξιδος, ὃ οὐδεὶς Ἑλλήν καλλιτέχνης ἦν ἐφάμιλλος κατὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν περιγραμμάτων τοῦ Παρρασίου, τοῦ ἐξέχοντος κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ χρωματισμοῦ, ἢ τοῦ Ἀπελλοῦ, ὅστις βραδύτερον κατάρθρωσε νὰ συνδυάσῃ ἐν ταῖς γραφαῖς αὐτοῦ τὸ ἀνθηρὸν τοῦ χρωματισμοῦ καὶ τὸ γλαφυρὸν τῆς γραφίδος τῶν προκατόχων του, ἰσως τοιαῦτα ἀριστουργήματα ἐκὰ-

λυπτον τοὺς νῦν γυμνοὺς καὶ ψυχροὺς τοίχους τῆς πινακοθήκης¹. Ἐν αὐτῇ ἀπόκεινται πολυ-
ἀριθμα λείψανα γλυπτικῶν ἔργων· ἐδῶ κεφα-
λαὶ ἠκρωτηριασμένοι, ἀνευ ἐκφράσεως τινος·
ἐκεῖ κορμοὶ ἀμορφοὶ καὶ κολποῦται μὲν τε-
χνικῶς τὸ περιβάλλον αὐτοὺς ἱμάτιον, καὶ χα-
ρίσσαι εἰσιν αἱ πτυχαί, ἀλλ' ὅποια ἡ ἀξία κορ-
μοῦ ἀκεφάλου; ἑλλειπόντων τοῦ σώματος καὶ
τοῦ προσώπου, ὅποια ἡ ἀξία τῶν θυμασίων ἐ-
κείνων χειρῶν, ἃς ποθεῖς νὰ ἔβλεπες ἀρχοῦσας
κατὰ τὴν καλὰθους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀρχοφόρων,
ἢ συμπτυσσοῦσας μετ' αἰδήμονος χειρονομίας
τοὺς κυματισμοὺς τῆς ἐσθῆτος ἀττικῆς παρ-
θένους; Ἐν τῷ ξενοτρόφῳ τούτῳ μουσεῖῳ οὐδὲν
εὐρίσκειται ἀκέραιον ἀγαλμα, οὐδὲν ἔργον συγ-
κινοῦν τὴν ψυχὴν νομίζεις δ' ὅτι βλέπεις φύρ-
δην ἐσκορπισμένα λείψανα δεδωμένων ἱερῶν.

Δὲν θὰ εἰσέλθωμεν ἀκόμη εἰς τὸν ἱερὸν τῇ
'Αθηνᾷ περίβολον. Πρὸ τῆς νοτίου τῶν Προπυ-
λαίων πτέρυγος ἐγείρονται αἱ λεπταὶ κίονες τε-
τραγώνου ναῖσκου, ἀνέχουσαι ζωφόρον ἐφ' ἧς
εἰσὶν ἐγγεγλυμμένα χαρίεστατα ζῶδια· ὁ ναῖ-
σκος ἀφιέρωται τῇ ἀπτέρῳ Νίκῃ. Ἐν τῷ στενῷ
τούτῳ ναϊδίῳ, καθιερωμένῳ εἰς λατρείαν ἀ-
κραιφνῶς ἐθνικὴν, ἦν ἐναποτεθειμένον πολλῷ
πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους, κατὰ τὸ λέ-
γειν τῶν ἀρχαιολόγων, ξόανον πανάρχαιον, ἔρ-
γον τῆς πρὸ τοῦ Φειδίου ἱερατικῆς(;) τέχνης,
σύμβολον τῆς ἐσσεὶ ἐν Ἀθήναις προσηλωμένης
νίκης, καθὼς ἐστερημένης τῶν πτερῶν. Ἦν δὲ
τοῦτο εἶδος παλλαδίου, φυλασσόμενον ἐν τῷ
σηκῷ. Εἴτε δ' ἦν σύγχρονον τοῦ Θησέως καὶ τῆς
νίκης αὐτοῦ κατὰ τοῦ Μινωταύρου, ὡς ἐπίσειον
οἱ εὐσεβεῖας ἐρασταί, εἴτε ἐτέθη τούναντίον ἐ-
κεῖ ἀργότερον, ἐν χρόνῳ καθ' ὃν δὲν εἶχον ἀ-
κόμη ἐξεύρει οἱ καλλιτέχναι τὸν τύπον τῆς
πτερωτῆς Νίκης, αἱ Ἀθῆναι ὑπελάμβανον τὸ
μυστηριώδες εἶδωλον ὡς ὑπόστασιν τῆς πολι-
ούχου θεοῦ, τῆς πάντοτε παρούσης ἐν τῇ προ-
σφιλεῖ αὐτῇ πόλει Ἀθηνᾶς². Ὅπόσαι ἔνθερμοι
φιλοπάτριδες εὐχαὶ ἀντήχησαν πολλάκις ἐν τῷ
ναὸ τούτῳ! Καὶ ὅμως αἱ Ἀθῆναι, δεόμεναι
τῇ Ἀπτέρῳ Νίκῃ, παρεγνώριζον τὸ μέλλον
καὶ τὴν ἀληθῆ δόξαν αὐτῶν. Ὁ προορισμὸς

τῆς πόλεως δὲν συνίστατο εἰς τὴν εὐτυχίᾳ ἔκ-
θασιν ἐπιχειρημάτων ἀποκλειστικῶς τοπικῶν
καὶ ἰδιοτελῶν, ἀνωρελῶν δὲ τῷ κόσμῳ, δι' ὧν
ἐξασφαλίζεται ἐπὶ τινὰ ἔτη ἡ ὕλην καὶ κτη-
νώδης ὑπεροχὴ ἐνὸς ἔθνους. Ὁ προορισμὸς αὐ-
τῆς ἦν ἀπείρως εὐρύτερος καὶ ὕψηλότερος, ἦτο
νὰ νικήσῃ νίκας πτερωτάς, νὰ ἐπεκτείνῃ πέ-
ραν τῶν ὁρίων τῆς καὶ μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς
γῆς τὰ ἀφθίτα ἀποτελέσματα τῶν κατὰ τῶν
βαρβάρων πολεμικῶν θριάμβων αὐτῆς, δι' ὧν ἔ-
σωσε τὸν πολιτισμὸν ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ
τῆς βαρβαρότητος. Ἡ ἀκαταγώνιστος μεγα-
λόνοια αὐτῆς προώριστο νὰ διατρέξῃ τὸ σύμ-
παν μεθ' ὁρμῆς μεγαλουργοῦ, οὐδαμοῦ δ' εὐρί-
σκουσα κώλυμα, νὰ περιίπταται μετέωρος ὑπε-
ράνω λαῶν κατακτηθέντων. Ὄντως δ' ἐκ τῆς
ἱερᾶς ἄκρας τῆς Ἀκροπόλεως — καὶ ἐν τούτῳ
δὲν ἠπατῶντο αἱ Ἀθῆναι — ἔμελλεν ἡ Νίκη
νὰ ἐξορμῇ ὡς ἀετός, ὡκεανούς καὶ ὄρη δια-
σχίζουσα, καταλείπουσα δ' ἐν τῷ στενῷ σηκῷ
τὸ παμπάλαιον ξόανον, τὸ οὐδεμίαν ἔχον σχέ-
σιν πρὸς τὴν ἀληθῆ Ἀθηνᾶν, πρὸς τὸ ἰδεῶ-
δες καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ κοσμοπολιτικὴ καὶ
παναρίστη τέχνη ἐξέπτη ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως,
ἐκ τοῦ ἀγλαοῦ βράχου, ἐν ᾧ ὁ Ἰκτίνος καὶ ὁ
Φειδίας ἔστησαν τὸν Παρθενῶνα.

Ἐξερχόμενοι τῆς μεγάλης τῶν Προπυλαίων
αἰθούσης, εὐρισκόμεθα ἐν ἀπλέρῳ φωτὶ, ὑπὸ
τὸν εὐρὺν οὐρανόν. Φθάνομεν εἰς τὴν κορυφὴν
τοῦ λόφου, ὅποθεν εἰσὶ σύνοπτα τὰ κυανασγῆ
τῆς θαλάσσης πλάτη, τὸ ἀττικὸν πεδίον, ὁ
ὀλιγόδενδρος Ὑμηττός, ἡ μελανωπὴ σειρὰ τῆς
Πάρνηθος, οἱ ὀξεῖς τοῦ Λυκαβηττοῦ βράχοι,
αἱ λευκαὶ οἰκίαι τῶν Ἀθηνῶν, αἱ εἰς Μακρὰθῶ-
να καὶ εἰς Ἐλευσίνα ἀγούσαι ὁδοὶ, κρυπτόμε-
ναι ἐνιαχοῦ ἐν ταῖς πτυχαῖς τῶν ὀρέων, περαι-
τέρω δὲ ἡ ἀρμονικὴ διαγραφὴ τοῦ Πεντελικοῦ.
Ἐν τῷ καλλιλαμπεῖ ἐκείνῳ χώρῳ παρίσταται
αἰφνης ἐνώπιόν σου τὸ θυμασιώτατον καὶ φο-
βερῶτατον ἔμα τῶν ἐρειπίων, ὁ Παρθενῶν, ὁ
κατακεραυνωθείς ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, ἀτιμωθείς
ὑπὸ τῶν Τούρκων, ληστευθείς ὑπὸ τοῦ λόρδου
Ἐλγιν, τὸ θῦμα τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ χρό-
νου, ἡμιπεπτωκώς, φέρων ἀπανταχοῦ τὰ ση-
μεῖα ἱεροσύλου λῶθης, κατὰ μέστος συντριμμά-
των, ὡσεὶ δεινότατος σεισμὸς ἡγωνίσθη λυσ-
σάδῳς νὰ ἐπισωρεύσῃ ἐπάλληλα θρύμματα ἀ-
γαλμάτων καὶ κίωνων· καὶ ὅμως ὀρθῶν τὸν θριγ-
κὸν καὶ τὰ λείψανα τῶν κίωνων μετὰ τη-
λικούτου μεγαλείου, ὥστε θάμβος αἰφνιδίον σὲ
καταλαμβάνει, ὡς συνέβη βεβιάως εἰς πάντας
τοὺς φιλοκάλους ἀνδρας, οἵτινες ἀπὸ δισχιλίων
ἐτῶν ἔστησαν ἐν τῇ θέσει, ἐν ἣ εὐρισκόμεθα
ἡμεῖς, ἐνώπιον τῶν ἐκπεπρωμένων ὑπο τοῦ
ἡλίου στύλων, καὶ οἵτινες βεβιάως ἐκλιναν, ὡς
ἡμεῖς, εὐλαβῶς τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς ὀπτασίας
τοῦ ἀπαρχαίλλου καλοῦ.

1. Ἐν τῇ πινακοθήκῃ ἦσαν πίνακες τοῦ Πρωτογένους, τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ ἄλλων ὥσας ζωγράφων, κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Σατύρου παρ' Ἀθηναίων, τοῦ Νικέρωνος καὶ τοῦ Πλινίου. Ἐκ δὲ τῶν τελευταίων παρατηρήσεων τοῦ Bohn (Die Propyläen. Berlin, 1882) προκύπτει, ὅτι αἱ εἰκόνες οὕτε τοιχογραφίαι ἦσαν, οὕτε ἐκ τῶν τοίχων ἐξηρτάντο, ἀλλ' ἦσαν πιθανῶς πίνακες περι-
κεχλιωμένοι, ἐναποτεθειμένοι δ' ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ στη-
ρίζομενοι ἐπὶ τῶν τοίχων.

Σ. τ. Μ.

2. Ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης, ὡς καλεῖται αὐτὸν ὁ Παυσανίας, ἡ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, κατ' ἄλλους συγγραφεῖς, ἐκτίσθη μετὰ τὸν Παρθενῶνα καὶ τὰ Προπύλαια. Περὶ δὲ τοῦ ἐν αὐτῷ ξόανου τοῦτο μόνον γινώσκουμεν ἐκ μαρτυριῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὅτι ἦν ἄπτερον, ἔχον ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ ῥόαν, ἐν δὲ τῇ ἐκωνόμῳ κρῶνος· καὶ ὅτι οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἐπίστευον «τὴν Νίκην αὐτῇ αἰετὶ μενεῖν, οὐκ ὄντων
»πτερῶν«.

Σ. τ. Μ.

Τὸ σχέδιον τοῦ Παρθενῶνος ἦτο ἀπλοῦν· ὁ ναὸς εἶναι ὁκτάστυλος περίπτερος· ὁ σηκὸς χωρίζεται εἰς δύο οἰκήματα, τὸν ναὸν τὸν Ἐκκτύμπεδον, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἡ κολοσσική Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδίου, τὸ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἀριστοτέχνημα, καὶ τὸν ὀπισθόδομον πρὸς δυσμῶν, ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ δημόσια χρήματα. Τὸ ἀνατολικὸν ἀέτωμα ἐκοσμεῖτο διὰ συστήματος ἀγαλμάτων, ἔργων τοῦ Φειδίου καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τοῦ Ἀλκαμένους, τοῦ Ἀγορακρίτου, τοῦ Νησιώτου καὶ τοῦ Παιωνίου, ἐξόχων καλλιτεχνῶν, ὧν τὴν δόξαν ἀπερρόφησεν, οὕτως εἰπεῖν, ἡ τοῦ διδασκάλου δόξα¹. Ἐκ τῶν ἀγαλμάτων ἐκείνων ἄλλα μὲν παντελῶς ἐξηφρανίσθησαν, ἄλλα δὲ περιεσώθησαν κολοβά καὶ ἀγνώριστα· τὰ καλλιτεχνῶν αὐτῶν, ἀθάνατα διδασκάλια τῶν γλυπτῶν, ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Κόρη, ὁ Ἡρακλῆς, ἡ Ἴρις, αἱ τρεῖς Μοῖραι, κοσμοῦσι τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον². Ἐν τῇ περὶ τὸν σηκὸν ζωφόρῳ παρίσταται ἡ πομπή τῶν Παναθηναίων· ἐν δὲ τῇ πρὸς δυσμῶν ἀετῷ, οἱ αὐτοὶ καλλιτέχναι, ἀπεικόνισαν τὴν ὑπὲρ τῆς γῆς ἔριδα τοῦ Ποσειδῶνος πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν· ἐκ πάντων τῶν ἀγαλμάτων τῆς μεγάλης ταύτης συνθέσεως δύο μόνον ἀπέμειναν κατὰ χώραν, τὸ τοῦ Κέκροπος μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀγλαύρου³. Τὴν αὐτὴν ὑπέστησαν τύχην καὶ αἱ μετόποι, ὧν ἐνταῦθα μὲν εὐρίσκονται νῦν ἐν Λονδίῳ, ἄλλαι δὲ κατὰ χώραν, ἀλλὰ τοσοῦτον λελωδημέναι, ὥστε δυσκόλως διοράται τὸ ἀρχικὸν σχῆμα αὐτῶν· αἱ πλεῖσται τῶν κίωνων κατέπεσαν, αἱ δὲ περιλειπούμεναι ἀνίστανται γυναιὶ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ κόσμου αὐτῶν. Ὅμως ὁ Παρθενὼν καὶ οὕτω παρουσιάζεται ὑπέρτερος πάντων τῶν ἄλλων ἐν τῇ κόσμῳ μνημείων καὶ μένει ὥσπερ στερεὰ ἀπόδειξις τῆς ἰσχύος καὶ τῆς χάριτος τοῦ ἰδεώδους.

Ὅπότερον τῶν αἰσθημάτων, ἡ λύπη ἐπὶ

τοῖς ἀπολεσθεῖσιν, ἡ ὁ ἐνθουσιασμός δὲν ἐγείρουσι τὰ περισωθέντα, κινεῖ ἰσχυρότερον τὴν ψυχὴν τοῦ θεωροῦντος τὸν ναὸν τῆς πολιούχου θεᾶς; Ἀμφότερα ἐξ ἑσού μετεωρίζουσι τὴν διάνοιαν· οὐδεὶς δύναται νὰ φαντασθῇ ὁπύσας περιπεταίας ὑπέστησαν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν αἰώνων τὰ ἔργα τῶν ἀθανάτων τεχνιτῶν. Ἐν ἀρχῇ μάλιστα ὑπολαμβάνεις, ὅτι ἔχεις ἐνώπιόν σου ἄμορφον σωρεῖαν συντριμμάτων. Ἀλλὰ μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον οἱ ὀφθαλμοὶ συνειθίζουσιν εἰς τὸ θέαμα τῆς ἀταξίας, καὶ ἐπανευρίσκουσι τὴν ἁρμονίαν ἐν ταῖς κεκομμέναις γραμμαῖς· βαθμυδὸν ἡ διάνοια συμπληροῖ τὰ ἐλλιπῆ ἀρχιτεκτονικὰ σχήματα, καὶ ἐκ τοῦ ἀτελοῦς περιστυλίου, ἐκ τοῦ ἡμιπτῶτου θριγκοῦ, ἐκ τῶν κατερρηκτόων τοίχων ἡ φαντασία ἀνοικοδομεῖ τὸ ἱερὸν τέμενος, ὑπὲρ ἐθαύμαζον οἱ συμπολιταὶ τοῦ Περικλέους. Ἐπαναβλέψεις δὲ τότε ἐν νῷ ἀκραίαν τὴν τῶν κίωνων συστάδα καὶ ὀρθίους τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ κοσμουμένους ὑπὸ τῶν ἀναγλύφων τῶν ζωφόρων, καὶ τὸν θριγκὸν μετὰ τῶν μετοπῶν καὶ τῶν γραπτῶν ποικιλιμάτων· ὁ ἄκνθος τῆς ἡγεμόνος κεραμίδος ἐπιστέφει τὴν πρὸς τὰ ἄνω γωνίαν τῶν ἀετῶν, αἱ δ' ἐν τῇ ἐπιστυλίῳ προσηλωμέναι χρυσαὶ ἀσπίδες ἀπαστράπτουσιν ἄνω τῆς εἰσόδου. Τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου ἀναπτύσσουσι τὰς ἁρμονικὰς μορφὰς αὐτῶν· οἱ τοῦ Φοῖβου ἵπποι ὀρθοῦνται προτάσσοντες τὰ ὑπερήφανα στέρνα τῶν, ἡ δὲ Σελήνη προσκλίνει τὸ κεκμηκὸς σῶμα· θεοὶ καὶ ἥρωες διαγελωσιν αἰγλήεντες, οἱ Ἀθηναῖοι νεανῖαι τῆς ζωφόρου καλπάζουσιν ἐπὶ θυμοειδῶν κελήτων, οἱ Λατίθαι μάχονται πρὸς τοὺς Κενταύρους, ζῶηρως δ' ἀπεικονίζονται ἐπεισόδια ἡρώϊκα ἐνδόξων μαχῶν τῶν Ἀθηναίων. Ἐν τῇ ἀνοικτῇ σηκῇ εἰσὶ σεσωρευμένα πέριξ τοῦ βήθρου τῆς χρυσελεφαντίνης τοῦ Φειδίου Ἀθηνᾶς, μυρία πολύτιμα ἀναθήματα ἢ τρόπαια, ὁ αἰχμηλῶτος δίφρος τοῦ Εὐέρξου, τὰ ἀνατεθειμένα τῇ θεᾷ ὅπλα ὑπὸ τῶν περικλεῶν ἀνδρῶν, ὧν τὸν βίον ἰστέρησεν ὁ Πλούταρχος, χρυσοὶ τρίποδες, σκεύη χαλκᾶ καὶ μνημόσυνα τῶν μηδικῶν πολέμων¹. ἔξωθεν δὲ ἀνάνριθμος ἀγαλμάτων πληθὺς, ὁ Ζεὺς τοῦ Λεωχάρους, ὁ Παρνόπιος Ἀπόλλων τοῦ Φειδίου, ὁ Ἀνακρέων, ὁ Ἐάνθιππος, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν, ἡ Ἰώ, ἡ Πρόκνη καὶ τοσαῦτα ἄλλα! Ὁλόκληρος ἡ ἐπιχείρις μυθολογία, ὁ Ὀ-

1. Οὐδὲν θετικὸν γινώσκωμεν περὶ τῶν ποιησάντων τὸν πλαστικὸν κόσμον τοῦ Παρθενῶνος· ὑποτίθεται ὅμως ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ φειδιακὸν ἐργαστήριον, καὶ τοι τὰ περιφανῆ ἀνάγλυφα τῶν μετοπῶν φαίνονται προσεγγίζοντα μᾶλλον τῇ τρόπῳ τοῦ Μύρωνος. Ἀλλ' οὐτε ὁ Ἀλκαμένης, οὔτε ὁ Παιωνίος ἐργάσθησαν ἐν τῇ Παρθενῶνι, ὥς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ εὐρεθέντων ἔργων αὐτῶν· ἥκιστα δὲ ὁ Νησιώτης, ὅστις ἦν πιθανῶς προγενέστερος τοῦ Φειδίου. Σ.τ.Μ.

2. Τὴν τοιαύτην ἐρμηνείαν τῶν ἀγαλμάτων τοῦ ἀνατολικοῦ αετώματος ὀλίγοιςτοὶ ἀσπάζονται νῦν. Ἐν γένει ὅμως τηλικαύτη εἶναι ἡ τῶν ἀρχαιολόγων διαφωνία περὶ τῶν ἀπεικονιζομένων ἐν τοῖς σωζομένοις λειψάνοις τοῦ αετώματος, καὶ τοσαῦτα σωρεύονται ἐπιχειρήματα πρὸς καταπολέμησιν ἢ ὑπεράσπισιν ἐκάστης γνώμης, ὥστε τό γε νῦν ἔχον φαίνεται ἀδύνατος ἢ μετὰ τινος πιθανότητος ἐξηγήσεις τῶν λεπτομερειῶν τῆς ὅλης συνθέσεως. Σ.τ.Μ.

3. Ἡ μᾶλλον τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ὑγίειας, κατὰ τὰς νεωτέρας εἰκασίας Σ.τ.Μ.

1. Κατὰ τὰς βητὰς μαρτυρίας ἀρχαίων συγγραφέων, τὰ μηδικὰ σκεύη, ὅπλα ἐνδόξων ἀνδρῶν καὶ μνημόσυνα τοῦ παρελθόντος ἀνέκειντο οὐχ ἢ ἐν τῇ Παρθενῶνι, ἀλλ' ἐν τῇ ναφ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, τῇ Ἐρεχθεῖῳ. Χωρὶν δὲ τι τοῦ Ἀρποκρατίωνος, ἀναφέρων ὅτι ὁ ἀργυρόπους δίφρος τοῦ Εὐέρξου ἀνέκειντο ἐν τῇ Παρθενῶνι, θεωρεῖται ἐφθαρμένον· πιθανωτάτη δ' ἔστιν ἡ διόρθωσις τοῦ Michaelis «εἰς τὸν ἀρχαῖον νεὼν τῆς Ἀθηνᾶς» ἀντὶ τοῦ ερομένου ἐν τοῖς χειρογράφοις «εἰς τὸν Παρθενῶνα τῆς Ἀθηνᾶς». Σ.τ.Μ.

λυμπος, ἐπιφοιτήσας εἰς τὴν γῆν, οἱ θελκτικοὶ μῦθοι, οἱ πολεμισταί, οἱ ποιηταί ζῶσιν ἐν τῷ μαρμάρῳ, παρουσιάζουσι δὲ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων τὴν εἰκόνα τῶν θεῶν οὓς λατρεύει, τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ παρελθόντος αὐτοῦ, τὴν χρυσαυγὴν πραγμάτων τῶν ἐνέριων του. Καὶ ἐπαναδύεσαι τότε τὰς ἐορτὰς τῶν Παναθηναίων, τὴν πομπὴν τῶν λευχειμόνων παρθένων καὶ ἐφήδων, χωρύντων ὑπ' αὐλοῖς καὶ λύρᾳ ἐν τοῖς ἱεροῖς περιβάλοις, πρὸς τοὺς μαρμαρίνους θεοὺς, ῥυθμιζόντων δὲ τὸ βῆμα, τὰς κινήσεις, τὴν στάσιν πρὸς τὸ μέλος τῆς σεμνῆς μουσικῆς. Κατανοεῖς δὲ τὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐνεποιεῖ εἰς τὰς ψυχὰς τοιοῦτο ἐξαίσιον θέαμα, καὶ ἡ φαντασία μεταίγει σε εἰς τοὺς μοναδικούς ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς ὁ ἀθηναϊκὸς πολιτισμὸς συνεκέντρωσεν ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ἀπαντας τοὺς τύπους τοῦ πλαστικοῦ ἰδεώδους, τὸ θαυμασιώτατον σύνολον ἐξ ὧσιν ἐθεώρησέ ποτε ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου! Ὅποια σκηναί, ὅποια ἔργα, ἀφ' οὗ σήμερον ἐν τῷ ἡρμωμένῳ χώρῳ τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ μνήμη αὐτῶν, ἡ φανταστικὴ ἀναπαράστασις, ἀλλὰ τί λέγω! ἡ σκιά των μόνη συνταράσσει ἀκόμη καὶ κατακληθεὶ καὶ ἡλεκτρίζει ἡμᾶς!

Καὶ ὅμως ἡ ἀφειδῆς πόλις, μὴ ἀρκουμένη εἰς τὴν συναγωγὴν τοσούτων θαυμασίων, ἐκτίσεν ἀριστερόθεν τοῦ Παρθενῶνος ἕτερον ναόν, τὸ Ἐρέχθειον, ἐν τῇ νοτίῳ δὲ πλευρᾷ τοῦ ναοῦ τούτου, οὗ νῦν δυσχερῶς διακρίνεται ἡ ἐσωτερικὴ διάταξις, ἡγεῖρε πρόστασιν κενότροπον ἅμα καὶ χαριεστάτην, κόρας βαινούσας ἐφ' ὑψηλοῦ στυλοβάτου, ἀνεχούσας δὲ διὰ τῆς κεφαλῆς τὸ ἐπιστύλιον. Βεβαίως πολλὰ περιεργότατα τῆς παλαιᾶς λατρείας μνημεῖα ἀνέκειντο ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ, οἷα τὸ διπτετὲς τῆς Ἀθηνᾶς ξόανον, ὁ ἐκ ξύλου Ἑρμῆς, Κέκροπος λεγόμενον ἀνάθημα, ὁ πανάρχαιος ὀκλαδίας δίφρος, ὁ ὑπὸ Δαίδαλου ποιηθείς ἐν αὐτῷ ἦτο τὸ θαυμασιον ἔργον Καλλιμάχου τοῦ κατατηξίτεχνου, ὁ ἄσβεστος χρυσοῦς λύχνος, οὗ ὑπερθεν φοῖνιξ χαλκοῦς ἀνήκων εἰς τὸν ὄροφον ἀνέσπα τὴν ἀτμίδα· γλυπτὰ ἀνθέων πλέγματα καὶ ἔγκυστοι ποικιλίαι ἐκόσμουσαν τὰ κιονόκρανα· περὶ τὸν σηκὸν περιέθεε ζωφόρος μέλανος ἐλευσινίου λίθου, ἔχουσα γόμοις προσηρμοσμένα πρόστυπα ζῶδια ἐκ λευκοῦ μαρμαρίου· ἐξαίσιαι γραφαὶ ἐλάμπρυνον τοὺς τοίχους· ἐν ταῦθα ἦσαν ὁ τάφος τοῦ Κέκροπος, ὁ τοῦ Ἐριχθονίου καὶ βωμοὶ θεῶν, καὶ ἡ ἱερὰ ἐλαία, καὶ ἡ τοῦ Ποσειδῶνος θάλασσα· καὶ πληθὺς δὲ μνημείων καὶ μυστηριωδῶν πραγμάτων, τιμαλφῶν τῇ θρησκείᾳ, τῷ μύθῳ ἢ τῇ ἱστορίᾳ ἐπλούτισαν καὶ ἐκάλλυναν τὸ ἱερὸν οἶκημα· ἀλλ' αἱ Κερυάτιδες ἐμποιοῦσι λήθην τῶν ἐκλελοιπότων,

τὸ περιωθὲν ἔργον διασκεδάζει τὴν λύπην, ἣν ἐγείρουσιν αἱ τοῦ χρόνου ὕβρεις. Ἡ τετραγώνος πρόστασις, ἐφ' ᾧ αἱ ἀθάνατοι κόραι, παρουσιάζεται πρώτη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν· τέσσαρες αὐτῶν ἀνέχουσι τὸ ἐπιστύλιον τοῦ μετώπου, αἱ δὲ λοιπαὶ δύο τὰς πλευράς. Ὁ λόρδος Ἑλγιν, οὗ τὰ παῖσια ἔχνη ἀπαντῶσι πανταχοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἀπεκόμισε τὴν μίαν τούτων, ἐδέησε δὲ ν' ἀντικατασταθῇ αὕτη δι' ἐκ μαγειρίου· αἱ ἄλλαι πέντε εἰσὶν ἔργα τοῦ Ἀθηναίου τεχνίτου. Εἶνε τὰ μόνα ἀγάλματα, ἀτινα περιεσώθησαν ἀκέραια ἐν τῇ Ἀκροπόλει ὄρθιαι, ἀπαλοπλόκαμοι, περιβεβλημέναι μακρὰν πολὺπτυχον ἐσθῆτα, κάμπτουςαι ἡρέμα τὸ γόνυ ἐκάστη ἀντιθέτως τῆς πλησίον πρὸς ἀποφυγὴν μονοτονίας, κεχωρισμέναι ἀλλήλων τόσον ὥστε νὰ φαίνωνται ἀποτελοῦσαι σύμπλεγμα, καίπερ οὔσαι μεμονωμέναι, σχηματίζουσι πᾶσαι αἰθέριον τι οἰκοδόμημα. Θεληκτικαὶ ἀδελφαί, ἀγνὰ πλάσματα εὐγενοῦς καὶ σθεναρᾶς φαντασίας, αἱ παρθένοι κλίνουσιν ἡρέμα τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ περιφεροῦς κιονοκράτους, καὶ φαίνονται ὅτι ἀπονητὶ καὶ ῥᾶδιως βρασταζοῦσιν αὐτό. Νομίζεις δὲ μᾶλλον, ὅτι φέρουσι τὴν μυστικὴν κίστην ἐν τῇ ἐορτῇ τῆς Θεοῦ καὶ οὐχὶ ὅτι στηρίζουσι τὸ ἐπιστύλιον. Οὐδὲ φαίνεται μοι πιστευτόν, ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἠθέλησεν, ὡς διατείνεται ὁ Βιτρούβιος, νὰ παραστήσῃ αἰχμαλώτους γυναῖκας ἐκ Καρυῶν τῆς Λακωνικῆς. Αἱ δοῦλαι δὲν ἔχουσι τοιαύτην εὐπρέπειαν κάλλους, τοιαύτην ἀγνὴν καὶ σεμνὴν χάριτα, τοιαύτην γλυκύτητα γραμμῶν. Τὰ πάντα τοῦναντίον καταδεικνύουσι νεάνιδα ἐλευθέρην, δρῶσαν ἱερὰν τινα τελετήν¹. Ἰσχυρὰ ἅμα καὶ αὐστηραὶ τὸ ἦθος, ἐκφράζουσιν αἰδήμονα σοβαρότητα καὶ ταῦτοχρόνως τὴν ἄρρητον ἐκείνην γαλήνην, ἣν οἱ Ἕλληνες καλλιτέχναι ἐπίσταντο νά ποτῶσιν εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν. Διήλθον αἰῶνας μακροὺς καὶ εἶδον καταρρέοντας ἐνώπιον αὐτῶν τοὺς ναοὺς ὑφ' ὧν περιεκυκλοῦντο· αἱ μαρμαρίναι σύντροφοὶ των κατεθραύσθησαν ὑπὸ τῆς σφύρας τῶν βαρβάρων καὶ ὑπὸ τῶν ἐνετικῶν βομβῶν· ἀλλ' οὐδὲν ἐτάραξε τὴν θείαν ἡσυχίαν αὐτῶν, καὶ θεωροῦσιν ἡμᾶς σήμερον παρὰ τοὺς πόδας των μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπαθούς καὶ κα-

1. Ἡ γνώμη τοῦ συγγραφῆως ἐστὶν ἀνεπίδεκτος ἀμφισβήτησεως. Πρὸ μιᾶς περίπου ἑκατονταετηρίδος ὁ Λέσιγ, καὶ πολλοὶ ἄλλοι μετ' αὐτὸν, κατέδειξαν τὸ ἀπίθανον καὶ μυθώδες τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Βιτρούβιου. Πρὸ τεσσαράκοντα δὲ καὶ πλέον ἐτῶν ὁ Böttiger ἐγνωμάτευσεν ὅτι τὰ ἐν τῷ Πανδροσεῖῳ ἀγάλματα ἀπεικονίζουσι Κανηφόρους· ὁ δὲ Κ. Ο. Μύλλερ καὶ ἄλλοι ἀρχαιολόγοι εἰκάζουσιν ὅτι εἰσὶ μᾶλλον παραστάσεις παρθένων ἐκ τῆς πομπῆς τῶν Παναθηναίων. Σημειωτέον προσέτι ὅτι τὰ ἀγάλματα ταῦτα καταχρηστικῶς ἐκλήθησαν Καρυάτιδες ὑπὸ τῶν νεωτέρων, διότι ἀρχαία τις ἐπιγραφή τοῦ Ἐρεχθείου, ἐν ᾗ γίνεταί μνηστὴς τούτων, τὰς ὀνομάζει ἀπλῶς κόρας. Σ.τ.μ.

ταφρονητικῆς ὑπεροχῆς, ἣν ὁ καλλιτέχνης, οἰονεὶ προκασιθόμενος τὰς μελλούσας δοκιμασίας αὐτῶν, ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πλάτωνος, ἀπετύπωνεν ἐπὶ τῶν ἀπλανῶν ὁμμάτων καὶ τῆς αἰωνίου ἀταραξίας αὐτῶν.

(Ἐπεται τὸ τέλος).

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΙΛΟΥΡΟΥ

Τὰ κατωτέρω περίεργα ἱστορήματα περὶ αἰλourου ἐξάγομεν αὐθις ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Φ. Λενομάν, «La grande Grèce», οὗτινος καὶ ἐν προηγουμένῳ φύλλῳ ἐμνημονεύσαμεν. Ἀφηγούμενος ὁ ἑξοχος οὗτος ἀρχαιολόγος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πόλεως τοῦ Τάραντος τὰ τῆς ἐν αὐτῇ κεραμοποιίας, καὶ τὰ τῶν τύπων καὶ εἰκόνων τῶν ταραντινῶν ἀγγείων, ἐπιφέρει ἐν κεφαλαίῳ δεκάτῳ:

«Ἐπειδὴ ὁ λόγος ἤγαγεν ἡμᾶς εἰς τὰ εἰκονισμένα ἀγγεῖα, τὰ τέως γνωστὰ ὡς ἀπουλιανὰ ἢ λευκανιανὰ, ἀλλ' ὄντα καταγωγῆς κυρίως ταραντινῆς, ἃς πραγματευθῶμεν γεγονὸς περιεργον, ὅπερ ἐκ τῶν ἀγγείων τούτων ἐξάγεται, προσεπιμαρτυρούμενον καὶ ὑπὸ τῶν νομισμάτων, ὅτι δῆλα δὴ οἱ Ταραντῖνοι, μόνοι τῶν Ἑλλήνων, εἶχον ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν τὸν αἰλουρον ὡς ζῶον κατοικίδιον.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῆς IB' δυναστείας, ὃ ἐστι πρὸ 3000 ἐτῶν, ἐκέκτηντο τὸν αἰλουρον, παραλαβόντες, φαίνεται, τότε ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ Ἄνω Νείλου, καὶ ἀποδώσαντες αὐτῷ τὸν χαρακτηριστὴρα ἱεροῦ ζῴου, ἐνταῦτ' ὃ δὲ καὶ οἰκιακοῦ. Ἐκτοτε ἡ συνήθεια τοῦ τρέφειν αἰλourους κατέστη ἐν τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ βίου, καὶ διετηρήθη ἐπὶ πολὺ ἰδιόζουσα ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν.

Ὁ κατοικίδιος αἰλουρος δὲν μνημονεύεται οὐδὲ ἀπαξ ἐν τῇ Βίβλῳ, καὶ ἄγνωστον ἂν ἔσχε ποτὲ ὄνομα ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ. Ὡσαύτως ἔχνος τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ δὲν εὐρίσκεται ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ τοῖς παραστατικοῖς μνημείοις τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων. Τὸ ζῶον τοῦτο οἱ Ἄριοι ὡσαύτως δὲν εἶχον ἐξημερωμένον ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ἱστορικῇ περιόδῳ, πρὸ τῆς διασπάσεως αὐτῶν εἰς πολλοὺς κλάδους. Ἡ εἰσοδος τοῦ αἰλourου εἰς τὸν πολιτισμὸν τοῦ κόσμου τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ἡ διασπορὰ αὐτοῦ εἰς τὴν Δύσιν ἐγένετο βραδύτερον, ὡς θέλομεν καταδειξέει παρακατιόντες.

Ἐν πρώτοις παρατηρητέον ὅτι ὁ αἰλουρος τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, οἷος παριστᾶται ἐν τοῖς μνημείοις καὶ μομίαις, διαφέρει κατ' εἶδος τοῦ ἡμετέρου κοινοῦ αἰλourου, ὅστις κατὰ γὰρ ἐκ τοῦ ἀγρίου αἰλourου τῶν δασῶν μας (*Felis catus L.*) ἐνῶ κατὰ τὸν Rüppel, ὁ κατοικίδιος αἰλουρος τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων κατήγετο ἐκ τοῦ *Felis maniculata*, εἰδους ζῶντος ἔτι ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει ἐν τῇ Ἄνω Νοβίᾳ ἢ ἐν τῇ Αἰγυπτίᾳ Σουδάν. Ἀληθὲς ὅτι τινὲς τῶν παρ' ἡμῖν ποικιλιῶν τοῦ αἰλourου, ἐν ἄλλαις ὁ αἰ-

λουρος τῆς Ἰσπανίας, ὃ ἡ ἀρχὴ ἀνάγεται ἐν τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ εἰς τὰς ἀραβικὰς εἰσβολὰς, προέρχονται ἐκ τῆς νοθεύσεως τῶν ἄνω δύο εἰδῶν. Ἐγένετο λοιπὸν εἰς Εὐρώπῃν εἰσαγωγὴ ἐν ταύτῃ καὶ τοῦ ἀρχαίου αἰγυπτιακοῦ αἰλourου καὶ ἐξημέρωσις τοῦ ἀγρίου, ὅστις ἐν ἀγρίᾳ καταστᾶσει εἶνε ἰθαγενὴς τῶν δασῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ τὸν ὅποιον οἱ κάτοικοι τῶν παραλιμνίων χωρίων τῆς Ἑλβετίας ἐθήρευον καὶ ἔτρωγον ὡς θήραμα. Ἐκ τούτων προκύπτει συμπέρασμα ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἐὰν ὁ αἰλουρος ὡς ζῶον κατοικίδιον εἶνε νέον ἐν Εὐρώπῃ, κατ' ἀρχὰς ἐγένετο ἢ εἰσαγωγὴ τοῦ ξένου εἰδους, καὶ ὅτι κατὰ μίμησιν ἐγένετο κατόπιν ἀρχὴ ἐξημέρωσεως τοῦ ἰθαγενοῦς ἀγρίου εἰδους τῆς Εὐρώπης. Τὸ αὐτὸ συνέβη εἰς τοὺς Σημίτας, καὶ ὁ Ἀραβὺ συγγραφεὺς Καζβίνης διακρίνει ὡς δύο ζῶα, ὅλως διάφορα, τὸν ξένης καταγωγῆς κατοικίδιον αἰλουρον, καὶ τὸν ἄγριον τῆς δυτικῆς Ἀσίας, ὅστις εἶνε ὁμοιος τῷ σήμερον παρ' ἡμῖν διατιμωμένῳ.

Πλὴν τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Τάραντος, ἃς θέλω ἀναφέρει, ἢ εἰκὼν τοῦ αἰλourου δὲν ἀπαντᾷ εἰς οὐδὲν μνημεῖον τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Οὕτω δὲ πάντες οἱ συγγραφεῖς τῆς Ἀττικῆς περιόδου θεωροῦσι τὸν αἰλουρον (ἐκ τοῦ αἰολος καὶ οὐρά, δῆλα δὴ τὸ ζῶον, ὅπερ αἶρει τὴν οὐράν του) ὡς ζῶον ἄγριον, βιοῦν εἰς τὰ δάση τῆς Ἑλλάδος. Τοιοῦτος περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐγίνωσκον αὐτὸν ὡς κατοικίδιον μόνον ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα ὁ Ἡρόδοτος σημειοῖ τὸν ἱερὸν αὐτοῦ χαρακτηριστὴρα. Ἐθεώρουν δ' αὐτὸν ἄλλως, καὶ ὡς ἀποκλειστικῶς ζῶον κακοποιὸν, ὅπερ ἐζήτουν νὰ καταστρέψωσι, καὶ μὴ χρήσιμον παρὰ μόνον διὰ τὸ δέρμα. Εἰς τῶν κωμικῶν ἔφερον ἐπὶ σκηνῆς Ἕλληνα καὶ Αἰγύπτιον. Ὁ Ἕλλην συγκρίνων τὰ ἦθη τῶν δύο λαῶν, ἔλεγεν: «Ἐὰν ἰδῇς αἰλουρον νὰ ὑποφέρει, συγκινεῖσαι, ἐγὼ αἰσθάνομαι εὐχαρίστησιν νὰ φονεύω αὐτὸν καὶ ἐκδέρω».

Οἱ Ἕλληνες πρὸς καταστροφὴν τῶν ποντικῶν, εἶχον ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν τὴν *ρυφίτσαν*, ἥτις ὅμως διετέλει οὐσα ἐν αὐταῖς ἐν καταστάσει οὐχὶ τόσον ἡμέρῳ. Αἱ ἀποδείξεις ὡς πρὸς τοῦτο εἶνε σαφεῖς, καὶ ἀρκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ τις ὅ,τι γράφει ὁ Dureau de La Malle ἐν τοῖς «Annales des sciences naturelles» τοῦ 1829, καὶ ὁ καθηγητὴς Rolleston ἐν τῷ *Journal of anatomy and physiology* τῆς Κανταβριγίας τοῦ 1868. Ἡ *ρυφίτσα*, ἢ τὸ στήθος ἔχουσα λευκὸν, ἐν καταστάσει ἡμέρῳ ἐκαλεῖτο *γαλῆ*, ὄνομα ὅπερ διετήρησεν ἐν τῇ νεοελληνικῇ καλουμένη *γαλίτσα* καὶ *γαλίδα*. Ἐτερον δὲ εἶδος ἔκτιδος, τὸ *κουράδι*, (ἢ ἀτσίδι τῶν Βυζαντινῶν, ἢ *ζουρίδα* τῶν Κρητῶν, ἢ ἴσως καὶ *σμουρι* Σ. Μ.) ὃ ἐθεώρουν ὡς ἀνεπίδεκτον ἐξημερώσεως, διεκρίνετο ὑπὸ τὸ ὄνομα *γῆλῆ ἀγρία* ἢ *ἔκτις* ἢ